

УДК 352

*Л. Х. Тихончук,
д. держ. упр., доцент, професор кафедри менеджменту та публічного врядування,
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6807-8232>
А. В. Клімова,
д. філос. з економіки, доцент кафедри менеджменту та публічного врядування,
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0051-3925>
Я. П. Цецик,
к. і. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та публічного врядування,
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2527-2155>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.17.135

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У РОЗВИТКУ СПОРТУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

L. Tykhonchuk,
Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor of the Department of Management and Public Administration, National University of Water and Environmental Engineering
A. Klimova,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management and Public Administration, National University of Water and Environmental Engineering
Y. Tsetsyk,
PhD in Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Management and Public Administration, National University of Water and Environmental Engineering

THE ROLE OF LOCAL COMMUNITIES IN THE DEVELOPMENT OF SPORTS IN THE CONTEXT OF WAR AND POSTWAR RECONSTRUCTION

У статті досліджується важливість фізичного виховання та спорту як одного з найефективніших інструментів у збереженні здоров'я громадян, гармонійного розвитку дітей та підлітків, формування здорового способу життя як стратегічного потенціалу держави і фактору національної безпеки держави. Розкриваються особливості публічного управління та адміністрування у сфері фізичного виховання та спорту, обґрунтовується роль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства у проведенні реформ у сфері фізичного виховання і спорту, ефективності організації та розвитку спорту в територіальних громадах, розбудові закладів спеціалізованої освіти спортивного профілю, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних клубів, їх приведенні до європейських вимог та стандартів. У статті проаналізовано сучасний стан спортивної інфраструктури, вплив повномасштабної військової агресії росії проти України на становлення матеріально-технічної бази, причини призупинення та гальмування державних програм розвитку професійного та аматорського спорту. Виокремлено ряд проблем реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту та запропоновані шляхи їх вирішення на локальному рівні. Обґрунтовано роль територіальних громад у реінтеграції до цивільного життя ветеранів війни, військових та їх сімей, важливість занять фізичною культурою та спортом при їх фізичній й психологічній реабілітації, соціальній адаптації. Доведено необхідність державної підтримки та розроблення окремої політики у сфері фізичного виховання і спорту у маленьких територіальних громадах з метою створення комфортного середовища для населення, доступності об'єктів спортивної інфраструктури, їх інклюзивності та безбар'єрності, посилення ролі громадян у прийнятті рішень, розширення інформаційної обізнаності потенційних інвесторів, міжнародних донорів до будівництва, відбудови, реконструкції та модернізації спортивної інфраструктури.

The article investigates the importance of the physical education and sport as one of the most effective instruments for saving the citizens' health, harmonious development children and teenagers, formation of a healthy lifestyle as a strategic potential and the national security factor of the country. The peculiarities of public management and administration in the field of physical education and sports are revealed, the role of executive authorities, local self-government bodies and institutions of civil society in carrying out reforms in the field of physical education and sports, the effectiveness of the organization and development of sports in territorial communities, and the development of specialized sports education institutions are substantiated profile, children's and youth sports schools, sports clubs, their adjustment to European requirements and standards. The article analyzes the current state of the sports infrastructure, the impact of Russia's full-scale military aggression against Ukraine on the formation of the material and technical base, the reasons for the suspension and inhibition of national programs for the development of professional and amateur sports. A number of problems of the implementation of the national policy in the field of physical culture and sports are singled out and ways of solving them at the local level are proposed. The role of territorial communities in the reintegration into civilian life of war veterans, military personnel and their families, the importance of physical culture and sports in their physical and psychological rehabilitation, and social adaptation is substantiated. The need for national support and the development of a separate policy in the field of physical education and sports in small territorial communities has been proven in order to create a comfortable environment for the population, the accessibility of sports infrastructure facilities, their inclusiveness and barrier-freeness, strengthening the role of citizens in decision-making, expanding information awareness potential investors, international donors for the construction, reconstruction and modernization of sports infrastructure.

Ключові слова: сфера фізичної культури та спорту, публічне управління та адміністрування, повоєнна відбудова України, територіальні громади, реінтеграція, державна політика.

Key words: sphere of physical education and sports, public management and administration, post-war reconstruction of Ukraine, local communities, reintegration, public policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Збереження здоров'я населення, гармонійний емоційний та фізичний розвиток дітей та підлітків, інтеграція осіб з інвалідністю до активного життя є умовами розвитку громадянського суспільства, збереження нації та національної безпеки. Одним з найефективніших інструментів досягнення головної мети держави є створення умов для розвитку фізичної культури і спорту та їх приведення до європейських стандартів шляхом поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, різних інституцій громадянського суспільства. Останні роки спостерігається дефіцит рухової активності дітей, що спричинено рядом факторів, серед яких тривале дистанційне навчання, Covid-19 та повномасштабна військова агресія росії. Значні руйнування об'єктів спортивної інфраструктури, призупинення державних програм розвитку спорту та соціальних програм у сфері фізичної культури негативно вплинуло на становлення спортивної галузі — не лише професійної, а й у сфері аматорського спорту. Продовження військового конфлікту збільшує кількість військовослужбовців, які потребуватимуть фізкультурно-спортивної, соціальної та психологічної реабілітації, реінтеграції у цивільне життя. Саме спорт може виступити ефектив-

ним інструментом їх реабілітації. Це все потребуватиме від територіальних громад активної участі у побудові комфортного, безпечного середовища у своїх громадах з метою подолання негативних наслідків, спричинених війною. Розробка та реалізація громадами проєктів відновлення, створення та реконструкції об'єктів спортивної інфраструктури може бути активно підтримана міжнародними донорами. Дані завдання відповідають як цілям сталого розвитку територій, так і світовим стандартам якісних врядувальних процесів в громадах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання публічного управління та адміністрування у сфері фізичного виховання і спорту є інтересом як освітян, так і фахівців-практиків, державних службовців, правників, спортсменів, які, досліджуючи дане питання з різних аспектів, мають різні точки зору на дану проблематику, а також різні підходи до її вирішення. Питання здоровозбереження населення висвітлено у працях М. Орлової, Т. Кравцової та О. Кравцова. Проблемні питання механізмів публічного управління у сфері фізичного виховання та спорту, зокрема в умовах збройної агресії росії проти України, досліджували М. Журба, Р. Щокін, Ж. Беленюк. І. Хожило, О. Беляєва. Проблеми реінтеграції військових у цивільне життя, соціальні

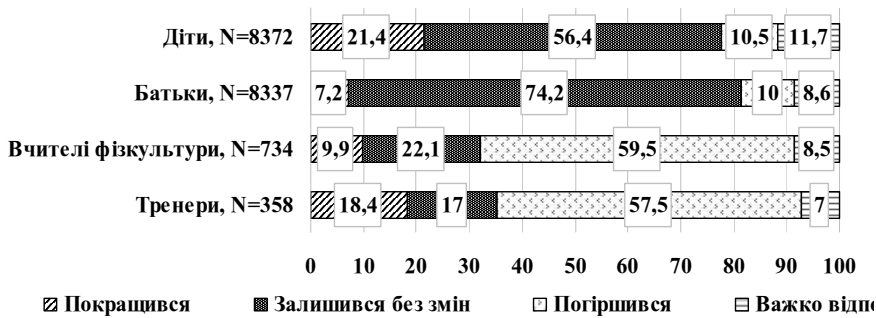

Рис. 1. Зміни фізичного стану дітей та молоді упродовж останніх 6 місяців після початку війни, %

Джерело: [22].

наслідки війни та роль громадянського суспільства у спорті досліджували С. Матвєєв, Н. Крушинська, К. Краснянський, І. Когут, О. Степанюк. В іноземних наукових джерелах Майкл Б. Едвардс, Ніко Шуленкорф, Джеймс Скіннер достатньо багато уваги приділили дослідженню ролі спорту в розбудові спроможності громади. Можна говорити про достатньо широкий досвід висвітлення даної проблематики, але, незважаючи на широке коло проведених досліджень, на сьогоднішній день постають нові виклики перед територіальними громадами, які потребують розгляду та вирішення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Аналіз стану фізичної культури і спорту в умовах військової агресії росії проти України, визначення соціальних наслідків війни у даній сфері та механізмів підвищення стійкості та подолання негативних наслідків на рівні територіальних громад.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фізична активність є важливим чинником формування здорової нації, збереження здоров'я, найефективнішим засобом профілактики захворювань та гармонійного розвитку дітей та підлітків. Тому для України виховання здорової молоді, збереження рухової активності дорослого населення є одним з найактуальніших питань. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я в 2019 році за рівнем здоров'я українці перебували на 93 місці із 169 країн світу [1, 2]. В частині третьої статті 49 Конституції України зазначено, що "Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідеміологічне благополуччя" [3], що фіксує одне з головних завдань держави — це створення умов для розвитку нації, підтримки її здоров'я, постійного покращання рівня фізичної культури і спорту. Державною цільовою соціальною програмою розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року, затвердженою Постановою КМУ від 01.03.2017 № 115 (із змінами і доповненнями), визначається, що оптимальним варіантом для розвитку фізичної культури і спорту передбачається поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність з європейськими вимогами і стандар-

тами шляхом визначення як основи європейської моделі реформування відносин між органами державної влади та громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності Мінмолодьспорту, автономності спортивних федерацій, визначення принципів пріоритетності видів спорту, вдосконалення національного антидопінгового законодавства, що сприятиме створенню умов для заняття фізичною культурою і спортом [4]. На основі даної програми

Кабінет Міністрів України формує відповідні розділи у програмах соціального і економічного розвитку України.

Останні роки спостерігається дефіцит рухової активності дітей, причинами чого стало тривале дистанційне навчання, пандемія Covid-19, постійне перебування підлітків за гаджетами та військова агресія російської федерації. Значного негативного впливу на економіку країни принесло повномасштабне вторгнення росії на землі України 24 лютого 2022 року, що фактично напочатку зупинило, а на сьогоднішній день значно гальмує економічний, матеріально-технічний розвиток у сфері фізичної культури і спорту. Відбулося тимчасове призупинення державних програм розвитку спорту, які передбачали створення умов, що забезпечують можливість ефективного становлення спортивної галузі, не лише професійного, а й аматорського спорту.

Результати комплексного соціологічного дослідження у 2023 році "Рівень залученості дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я" (реалізовувалося у восьми регіонах України Державною установою "Державний інститут сімейної та молодіжної політики" за підтримки Міністерства молоді та спорту України та Державної установи "Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" за підтримки Благодійної організації "Благодійний фонд Катерини Білоруської") відобразили рівень рухової активності та заняття фізичною культурою і спортом. Динаміку змін та рівня впливу на реабілітацію дітей та молоді, що постраждали внаслідок повномасштабного російського вторгнення на територію України. Тренери та вчителі фізкультури вказують на погіршення фізичного стану дітей (при цьому батьки дітей та діти цього не помічають (Рис. 1).

Одночасно результати опитування показали, що рівень відвідування будь-яких спортивних секцій, гуртків дітьми та молоддю після початку війни зменшився в 1,88 рази, зокрема до 24.02.2022 гуртки відвідували майже 63 % респондентів, в той час як після повномасштабного вторгнення лише 33,4 % (Рис. 2).

Збереження здоров'я передбачає відповідну діяльність, організовану різними соціальними інституціями — такими як заклади освіти, державні та громадські організації, окремими сім'ями, оскільки тільки скоординована діяльність усієї громади може дати позитивний довготривалий результат щодо збереження здоров'я її

членів, насамперед дітей і молоді. Така діяльність орієнтується на розв'язання пріоритетних завдань, пов'язаних із запровадженням здоров'язбережувальних технологій у життя суспільства та громади, в освітній процес — формування здорового способу життя шляхом визнання здоров'я населення як цінності, стратегічного потенціалу держави та фактору національної безпеки [5].

Принцип, за яким має відбуватися розробка сучасної системи формування здорового способу життя передбачає взаємодію "людина — сім'я — громада — держава", коли політика держави одночасно спрямована на конкретну людину, сім'ю (з урахуванням специфіки поселення, вікових особливостей тощо), громаду з її ресурсами і потенційними можливостями й будується на принципах тісної взаємодії [6]. Тому завданням публічної служби в сфері спорту, в тому числі і на місцевому рівні, є ефективні дії по розвитку спорту та активного способу життя мешканців з метою залучення дітей та молоді до занять у спортивних гуртках і секціях, розбудова закладів спеціалізованої освіти спортивного профілю, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних клубів, реалізація проєктних пропозицій в сфері спорту, пошук нових методів управління та ресурсів адміністрування під час війни.

З початком військової агресії сфера фізичної культури і спорту зазнала значних втрат. Значна частина спортивної інфраструктури знищено або сильно пошкоджено. Зокрема, станом на березень 2023 року за інформацією Міністерства молоді та спорту України 248 спортивних об'єктів мають суттєві або часткові пошкодження, 95 спортивних об'єктів зруйновано або знищено частково. Серед постраждалих об'єктів спортивні комплекси, стадіони, водно-спортивні бази, басейни, льодові ацени, велокомплекси, тенісні корти, кінно-спортивні бази. [7, 9]. Загальні збитки перевищують 250 млн доларів [9]. Руйнування об'єктів спортивної інфраструктури продовжується і на далі. Так, перший заступник Генерального прокурора О.Хоменко та віцепрезидент Національного олімпійського комітету України О. Крикун у пресконференції, присвяченій воєнним злочинам росії та втратам українського спорту [16], зазначили, що станом на червень 2024 року в Україні знищено або пошкоджено 518 спортивних об'єктів, серед яких 15 баз олімпійської підготовки. Найбільше постраждалих об'єктів спортивної інфраструктури знаходяться в Харківській, Луганській, Херсонській, Донецькій, Миколаївській, Дніпропетровській, Сумській та Чернігівській областях.

У 2020 році була започаткована програма Президента України "25 спортивних об'єктів-магнітів", відповідно до якої у 2021 році збудовані та введені в експлуатацію чотири об'єкти за кошти, розпорядником яких є Мінмолодьспорт [8]. Але внаслідок військової агресії російської федерації один із них зруйнований (м. Маріуполь), один — знаходиться на окупованій території (м. Мелітополь).

Руйнування, завдані повномасштабним вторгненням росії в Україну, обмежило можливості громадянам Ук-

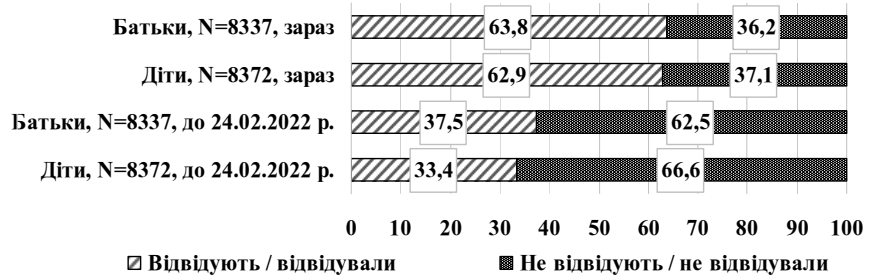

Рис. 2. Рівень відвідуваності будь-яких спортивних секцій, гуртків тощо дітьми та молоддю зараз і до 24.02.2022, %

Джерело: [22].

раїни займатися обраними видами рухової активності та спортом. Спричинило порушення навчально-тренувального процесу з підготовки спортсменів до найважливіших стартів. Призупинило проведення уроків фізичної культури, занять з фізичного виховання, активних перерв, фізкультурно-оздоровчих заходів та роботи гуртків та секцій у закладах освіти. Призупинено проведення: фізкультурно-оздоровчих заходів в місцях масового відпочинку, проживання та роботи, реалізації ініціативи Президента соціального проєкту "Активні парки-локації здорової України". Пошкоджено та зруйновано частину локацій для занять фізичною культурою і спортом у місцях проведення бойових дій. У сфері фізичної культури і спорту серйозною проблемою є залежність фізкультурно-оздоровчої діяльності, розвитку резервного спорту та спорту вищих досягнень від спроможності бюджетів органів місцевого самоврядування та ставлення до сфери фізичної культури і спорту місцевих керівників і депутатів. Поза увагою на сьогодні залишаються питання встановлення пріоритетності олімпійського та параолімпійського спорту у визначені обсягів матеріально-технічного забезпечення, розмірів заробітної плати та винагород від досягнутих результатів. Вирішення зазначених проблем потребує першочерговості при розвитку та відновленні даної сфери.

На початку військової агресії в Україні олімпійськими, неолімпійськими видами спорту та видами спорту осіб з інвалідністю займалося понад 960 тисяч осіб. Заняття усіма видами спорту забезпечували мережа 1233 закладів фізичної культури і спорту, зокрема заклади дитячо-юнацького та резервного спорту: дитячо-юнацькі спортивні школи, у тому числі для осіб з інвалідністю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, заклади спеціалізованої освіти спортивного профілю. В зазначених закладах займалися обраним видом спорту та отримували спортивну освіту 460 тисяч осіб з числа дітей та молоді. Майже 500 тисяч осіб займалися видами спорту у спортивних клубах. З особами, які займаються всіма видами спорту, працювало 32 тисячі тренерів [9].

Відповідно до аналітичних даних станом на 01.06.2022 в штатному режимі працюють — 70% закладів фізичної культури і спорту, 25% — тимчасово призупинили свою діяльність. Частково пошкоджено 44 заклади. 14 повністю зруйновані. Лише 35% спортсменів продовжують підготовку за місцем роботи закладів дитячо-юнацького та резервного спорту (162 тисячі осіб). Майже 44 тисячі знаходяться за межами зак-

ладів. 28 тисяч спортсменів тренуються за кордоном. Понад 120 тисяч спортсменів втратили можливість займатися обраним видом спорту, не мають можливості тренуватися. Заклади дитячо-юнацького та резервного спорту працюють лише з 50% штатних тренерів-викладачів (6 тисяч осіб з 11,8): у штатному режимі 4,3 тисячі, з них за кордоном 221 особа; дистанційно — 3,5 тисячі тренерів-викладачів, 292 з яких за кордоном; у простої знаходиться чотири тисячі тренерів-викладачів, з них за кордоном 479 осіб [11]. Станом на червень 2024 року внаслідок воєнних злочинів росії загинули 50 українських спортсменів та спортсменок [16].

Одним з важливих питань розвитку спорту є наявність та постійний розвиток сучасних закладів фізичної культури та спорту, які мають статус "бази олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки". На початок війни в Україні закладів з таким статусом нараховувалось більше 70 (з урахуванням баз на окупованих територіях). В умовах воєнного стану, при спрямуванні коштів на потреби держави, існує проблема збереження, поступового відновлення та розвитку даних баз підготовки, як базису для розвитку спорту вищих досягнень.

У сфері публічно-управлінської діяльності фізична культура і спорт сприймається як галузь соціальної сфери та тісно межує з такими традиційними сферами соціальної політики як сфера освіти та сфера охорони здоров'я, що дозволяє застосовувати програмно-цільові підходи в реалізації загальнодержавної соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту. У період суспільного благополуччя урядом України була затверджена концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (2015 р.); Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року (2017 р.). У розпал пандемічної кризи була прийнята Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (2020 р.) [12]. В умовах все більшої децентралізації відповідальність за якість життя громади беруть на себе органи місцевого самоврядування. Саме розвиток освіти, медицини, культури, в т.ч. фізичної культури і спорту, яка є немедичною складовою зміцнення здоров'я громадян, є сферами, за якими оцінюється якість роботи органів влади на місцях. У країнах ЄС на рівні місцевого самоврядування сформувалася стала політика щодо популяризації масових заходів оздоровчого змісту з метою залучення чим більшої спільноти громадян до немедичних шляхів зміцнення здоров'я. Понад 30 років за ініціативи Всесвітньої організації охорони здоров'я існує всесвітній рух "Здорові міста". Його головна місія полягає у тому, щоб поставити здоров'я на пріоритетне місце у політичній, економічній та соціальній програмі міської влади. Цей рух нині підтримують керівники 1400 муніципалітетів та 30 національних мереж. "Здорове місто" — це місто, що створює та вдосконалює своє фізичне та соціальне середовище, розширює ресурси громади (ВООЗ / Європа рекомендує базову модель для здорового міста). Це інтеграція здоров'я у всі галузі міського розвитку (міське планування, транспорт, житлове будівництво, розвиток соціальної інфраструктури, охорона навколишнього середовища). Залучення громадсь-

кості та створення спільнот, що мають право на здорове середовище і можуть активно брати участь у розробці та впровадженні програм та політик здорового містобудування. Це підтримка соціальної справедливості та увага до потреб та інтересів різних груп населення. Підхід до здорового містобудування має базуватися на експертних доказах та найкращих практиках. Це дозволить оптимізувати використання ресурсів та досягти максимального впливу на здоров'я населення. На жаль, в Україні цей рух майже не розвивається не зважаючи на його актуальність.

Розроблена українським урядом Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року виокремлює цільовий напрям державно-управлінської діяльності "Фізично активна нація". Основний його зміст передбачає виконання завдань по залученню українців до регулярних і свідомих занять фізичною культурою і масовим спортом. Дана стратегія ґрунтується на тому, що органи місцевого самоврядування повинні взаємодіяти як з державними органами, так і з громадськими організаціями та бізнесом [1]. Державної підтримки та окремої політики потребують маленькі територіальні громади, де розвиток спорту та фізичної культури є так само важливим поряд з медициною, сучасною освітою, будівництвом житла і соціальної інфраструктури. Сьогодні розвиток спортивної інфраструктури є необхідним в умовах соціальної реінтеграції ветеранів війни, військових і їх сімей. В громадах важливим є створення умов для населення з доступністю об'єктів для заняття масово фізкультурою та спортом, іншої рухової активності.

На сьогодні Уряд країни створює систему моніторингу за наявними об'єктами спортивної інфраструктури, зокрема в Україні розроблено та введено в промислову експлуатацію з травня 2024 року Електронний реєстр спортивних споруд, що передбачає внесення інформації про всі спортивні споруди до 31 грудня 2024 року. До реєстру мають бути включені споруди незалежно від форми власності, що дозволить створити умови для оптимізації кількості спортивних споруд та їх використання. Реєстраційна картка спортивної споруди містить інформацію про тип споруди, її базові та додаткові характеристики, а також фотографії та відеогляд; власника та правокористувача та їх контакти; інформацію щодо інклюзивності, безбар'єрності та доступності для осіб з інвалідністю; графік роботи спортивної структури, види послуг у сфері фізичної культури і спорту, що можуть надаватися; види спорту, що культивуються в спортивній споруді та готовність до проведення міжнародних спортивних змагань тощо [13].

Варто звернути увагу, що дана ініціатива Мінмолодьспорту України є не першою спробою створення єдиного електронного реєстру спортивних споруд. У 2009 році Міністерством України у справах сім'ї, молоді і спорту був виданий наказ від 22.04.2009 № 1319 (за-реєстрований в Міністерстві юстиції України 25.11.09 за № 1142/17158 "Про затвердження Положення про Єдиний електронний всеукраїнський реєстр спортивних споруд"), яким передбачалася передача до 01.01.2010 інформації про всі спортивні споруди регіонів незалежно від їх підпорядкування Республіканським комітетом АР Крим по фізичній культурі і спорту, структурними

підрозділами з фізичної культури і спорту обласних, Київській, Севастопольській міськими державними адміністраціями.

Електронний реєстр спортивних споруд створений з метою сприяння інформування та задоволення інтересів споживачів фізкультурно-спортивних послуг та забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування, юридичних осіб, громадян про спортивні споруди. Станом на серпень 2024 року реєстр містить інформацію про 3986 спортивних об'єктів та продовжує поповнюватись. Наповнення реєстру дозволить громадянам знаходити потрібні спортивні заклади, та розширювати параметри обліку доступності спортивних об'єктів для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, в т.ч. ветеранів війни. Одночасно дозволить розширити інформаційну обізнаність для залучення потенційних інвесторів до будівництва, відбудови, реконструкції та модернізації спортивної інфраструктури шляхом участі громад у різного роду програмах, міжнародних грантах, в т.ч. що передбачають співфінансування.

Готовність територіальних громад до підтримки населення, об'єднання усіх зацікавлених сторін у створенні безпечного, комфортного середовища, допомоги у пошуках ресурсів, соціальна згуртованість та посилення участі громадян у процесах прийняття рішень має стати основою розвитку та відбудови регіонів України. З огляду на необхідність збереження здоров'я нації, національної безпеки, виховання здорового покоління, підвищення стійкості громади у воєнний та повоєнний періоди розвиток територіальних громад має враховувати:

1) Пріоритетність виховання здорового покоління, створення простору для фізичної активності для дітей та підлітків, забезпеченні інформаційної кампанії щодо підтримки здорового фізично-активного життя.

2) Забезпечення можливості займатися фізичною активністю дітям та підліткам з числа осіб, які мають інвалідність.

3) Механізми вивчення потреб в середині кожній територіальній громаді із врахуванням сталості розвитку, особливостей відновлення у повоєнний період з метою відновлення та постійного вдосконалення комфортності і безпечності проживання.

4) Реінтеграцію ветеранів війни, учасників бойових дій, військовослужбовців та членів їх сімей, невід'ємною частиною якої має стати комплексна психологічна підтримка та соціальна адаптація через надання можливості заняття спортом.

5) Забезпечення інклюзивності і безбар'єрності громадських просторів, створення інфраструктури й умов для фізкультурно-спортивної реабілітації та заняття ветеранським спортом, в т.ч. для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

6) Організацію дієвої комунікації органів місцевого самоврядування з громадським сектором, представниками бізнесу щодо виявлення проблем та можливих шляхів їх вирішення та зворотного зв'язку, який дозволить вчасно реагувати на потреби населення, а представникам громадського сектору та бізнесу бачити в органах місцевого самоврядування партнерів для втілення пропозицій та проєктів.

7) Активну участь територіальних громад у грантових проєктах, що дозволить фінансувати будівництво, реконструкцію об'єктів спортивної інфраструктури, в т.ч. за міжнародними стандартами із врахуванням інклюзивності.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Результат досліджень та аналіз статистичних даних щодо стану фізичної культури і спорту дозволяє визначити основні соціальні наслідки військової агресії росії проти України у сфері фізичної культури, професійного та непрофесійного спорту, що вказують на втрату великої кількості об'єктів спортивної інфраструктури, призупинення можливості для тренувань як професійних, так і непрофесійних спортсменів.

1) Систематизація науково-практичної інформації дозволила визначити роль та основні напрями публічного управління та адміністрування в територіальних громадах у сфері збереження здоров'я населення, виховання здорового покоління, підвищення стійкості громад.

2) Для вирішення проблемних питань та підвищення ефективності публічного управління і адміністрування сфери фізичного виховання і спорту на рівні територіальних громад запропоновані заходи, які забезпечать системний підхід до організації здорового способу життя, виховання здорового покоління, реінтеграції ветеранів війни, учасників бойових дій, військовослужбовців та членів їх сімей до цивільного життя, їх соціальній та психологічній адаптації.

3) Запропоновані шляхи забезпечать подальший розвиток фізичного виховання та спорту в Україні, сталий розвиток громад, дозволить вивчати проблеми та забезпечить соціальну адаптацію ветеранів війни, учасників бойових дій за місцем їх проживання, розвиток ветеранського спорту.

Література:

1. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року: Постанова КМУ від 04.11.2020 № 1089: зі змінами Постанова КМУ від 19.08.2022 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2024).

2. Про затвердження Концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти: Наказ МОН/Мінмолодьспорту від 27.10.2021 № 1141/4088. URL: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-shchodennogo-sportu-v-zakladah-osviti> (дата звернення: 28.08.2024).

3. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 28.08.2024).

4 Постанова КМУ від 1 березня 2017 р. № 115 Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2024).

5. Кравцова Т. В., Кравцов О. В. Комплекс пріоритетів здоров'язбереження територіальної громади у поствоєнний період. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО "Університет менеджменту освіти" НАПН України, 15—28 квітня 2022 р.; ред. колегія: І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 1. К.: ДЗВО "УМО" НАПН України, 2022. С. 149 — 153. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t1.pdf> (дата звернення: 28.08.2024).

6. Орлова М. М. Здоров'язбереження як соціально-педагогічна проблема. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. (155). 2018. С. 77—79.

7. Беленюк, Ж. В. (2023). Сучасний стан сфери фізичного виховання та спорту України в умовах військової агресії росії. Публічне урядування. № 1 (34). С. 100-104. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1\(34\)-12](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1(34)-12). (дата звернення: 28.08.2024).

8. Проєкти нацпрограми "Розвиток систем культури та спорту". URL: <https://recovery.gov.ua/project/program/develop-culture-and-sport-systems> (дата звернення: 28.08.2024).

9. Беленюк Ж. В. Механізми публічного управління у сфері фізичної культури та спорту в умовах повоєнної відбудови України: дис. д-ра філос.: 281 Публічне управління та адміністрування. Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2023. 208 с.

10. Офіційний сайт Комітету з питань молоді і спорту Верховної Ради України. URL: <https://komsport.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.08.2024).

11. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи "Молодь і спорт". URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/konsultativno-doradchi-orhany/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vidnaslidkiv-vijni/robochi-grupi> (дата звернення: 28.08.2024).

12. Хожило І. І. Програмно-цільовий підхід у розвитку фізичної культури і спорту в Україні в період воєнного стану. Державне будівництво, 2023. № 1 (33). С. 174—186. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-15>.

13. Деякі питання створення та функціонування Електронного реєстру спортивних споруд. Постанова КМУ від 16.02.24 № 176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2024).

14. Мобілізації громад: досвід ПРООН у реалізації підходу громадської безпеки і соціальної згуртованості. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/community-mobilization-undp-approach-towards-community-security-and-social-cohesion> (дата звернення: 28.08.2024).

15. Олєфіренко О. В. Використання принципів політики регіонального розвитку ЄС в публічному управлінні України у період війни та після закінчення військових дій. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО "Університет менеджменту освіти" НАПН України, 15—28 квітня 2022 р.; ред. колегія: І.О. Дегтярьова, В.С. Куй-

біда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 1 К.: ДЗВО "УМО" НАПН України, 2022. С. 189—192. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t1.pdf> (дата звернення: 28.08.2024).

16. Офіційний сайт Офісу генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/vojenni-zlocini-rosiyi-ta-vtrati-ukrayinskogo-sportu> (дата звернення: 28.08.2024).

17. Беляєва О.П. Побудова публічного управління спортивною галуззю під час воєнного стану в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. Вип. 32. 2022. С. 23—26. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/32-2022/32-2022.pdf> (дата звернення: 28.08.2024).

18. Тихончук Л.Х., Клімова А.В., Назарчук А.В. Спортивна політика на місцевому рівні. Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту та публічного врядування в контексті євроінтеграції: електрон. наук. збірник матеріалів XIII Міжнародної наук.-практ. конф. 16 трав. 2024 р. Рівне: НУВГП, 2024. С. 273—277. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/30340> (дата звернення: 28.08.2024).

19. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 22.04.2009 № 1319 "Про затвердження Положення про Єдиний електронний всеукраїнський реєстр спортивних споруд". URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/re17158?an=290&ed=-2009_04_22 (дата звернення: 28.08.2024).

20. Електронний реєстр спортивних споруд. URL: <https://sportsporudy.mms.gov.ua/> (дата звернення: 28.08.2024).

21. Журба М. А. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. 2017. Вип. 79. С. 51—57.

22. Рівень залученості дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я: Звіт за результатами дослідження. Київ. 2023. 60 с. URL: <https://inmol.org/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=7847>

23. Edwards, M. B. (2014). The role of sport in community capacity building: An examination of sport for development research and practice. Sport Management Review, 18(1), 6-19. URL: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2013.08.008> (дата звернення: 28.08.2024).

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "On approval of the Strategy for the Development of Physical Culture and Sports for the period up to 2028", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (Accessed 28 Aug 2024).

2. Ministry of Education and Science of Ukraine/ Ministry of Youth and Sports of Ukraine (2021), Order "On approval of the Concept for the development of daily sports in educational institutions", available at: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-konceptsiy-rozvitku-shchodennogo-sportu-v-zakladah-osviti> (Accessed 28 Aug 2024).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "Constitution of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/>

gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (Accessed 28 Aug 2024).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution "On approval of the State Targeted Social Program for the Development of Physical Culture and Sports for the period up to 2024", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text> (Accessed 28 Aug 2024).

5. Kravtsova, T. V., Kravtsov, O. V. (2022), "A set of priorities for the health of the local community in the post-war period", *Materialy vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii. Publichne upravlinnia ta administruvannia v umovakh vijny i v postvoienyj period v Ukraini* [Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference. Public management and administration during the war and post-war period in Ukraine], University of Education Management, Kyiv, Ukraine, 15—28 Apr., pp. 149—153, available at: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t1.pdf> (Accessed 28 Aug 2024).

6. Orlova, M. M. (2018), "Health promotion as a social and pedagogical problem", *Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky*, vol. 155, pp. 77—79.

7. Beleniuk, Zh. V. (2023), "The current state of physical education and sports in Ukraine in the context of Russia's military aggression", *Publichne uriaduvannia*, vol. 1 (34), pp. 100—104. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1\(34\)-12](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1(34)-12).

8. The official site of the Recovery of Ukraine (2024), "Projects of the National Program "Development of Culture and Sports Systems", available at: <https://recovery.gov.ua/project/program/develop-culture-and-sport-systems> (Accessed 28 Aug 2024).

9. Beleniuk, Zh. V. (2023), "Mechanisms of public management in the sphere of physical education and sports in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Public Management and Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Ukraine.

10. The official site of Committee on Youth and Sports of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), available at: <https://komsport.rada.gov.ua> (Accessed 28 Aug 2024).

11. The official site of Government Portal (2022), "Draft Recovery Plan for Ukraine: Materials of the working group "Youth and Sports", available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/konsultatyvno-doradchiorhany/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijny/robochi-grupi> (Accessed 28 Aug 2024).

12. Khozhylo, I. I. (2023), "Program target approach to the development of physical culture and sports in Ukraine during the period of marital status", *Derzhavne budivnytstvo*, vol. 1 (33), pp. 174—186. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-15>.

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution "Some issues of creation and functioning of the Electronic Register of Sports Facilities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2024-%D0%BF#Text> (Accessed 28 Aug 2024).

14. The official site of the UNDP (2018), "Community mobilization: UNDP approach towards community security and social cohesion", available at: <https://www.undp.org/ukraine/publications/community-mobilization-undp-approach-towards-community-security-and-social-cohesion> (Accessed 28 Aug 2024).

15. Olefirenko, O. V. (2022), "The use of EU regional development policy principles in the public administration of Ukraine during the war and after the end of hostilities", *Materialy vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii. Publichne upravlinnia ta administruvannia v umovakh vijny i v postvoienyj period v Ukraini* [Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference. Public management and administration during the war and post-war period in Ukraine], University of Education Management, Kyiv, Ukraine, 15—28 Apr., pp. 189—192, available at: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t1.pdf> (Accessed 28 Aug 2024).

16. The official site of Office of the Prosecutor General (2024), available at: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/vojenni-zlocini-rosiyi-ta-vtrati-ukrayinskogo-sportu> (Accessed 28 Aug 2024).

17. Belyaeva, O. P. (2022), "Construction of public management of the sports industry during martial law in Ukraine", *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*, vol. 32, pp. 23—26, available at: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/32-2022/32-2022.pdf> (Accessed 28 Aug 2024).

18. Tikhonchuk, L. H., Klimova, A. V., Nazarchuk, A. V. "Sports policy at the local level", *Elektronyj naukovyj zbirnyk materialiv XIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Aktual'ni problemy teorii i praktyky menedzhmentu ta publichnoho vriaduvannia v konteksti ievrointehratsii* [Electronic scientific collection of proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference. Current issues of theory and practice of management and public administration in the context of European integration], NUWEE, Rivne, Ukraine, pp. 273-277, available at: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/30340> (Accessed 28 Aug 2024).

19. Ministry of Ukraine for Family, Youth and Sports (2019), Order "On Approval of the Regulation on the Unified Electronic All-Ukrainian Register of Sports Facilities", available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/re17158?an=290&ed=2009_04_22 (Accessed 28 Aug 2024).

20. Electronic register of sports facilities (2024)s, available at: <https://sportsporudy.mms.gov.ua/> (Accessed 28 Aug 2024).

21. Zhurba, M. A. (2017), "Foreign experience of state regulation of physical culture and sports", *Aktual'ni problemy derzhavy i prava*, vol. 79, pp. 51—57.

22. The official site of the Public organization Institute of Youth (2023), "The level of involvement of children and youth in physical activity and the impact of sport on physical and mental health. Report on the results of the study", available at: <https://inmol.org/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=7847> (Accessed 28 Aug 2024).

23. Edwards, M. B. (2014). "The role of sport in community capacity building: An examination of sport for development research and practice", *Sport Management Review*, vol. 18 (1), pp. 6—19. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2013.08.008>

Стаття надійшла до редакції 29.08.2024 р.